

aanpak begeleidings ethiek

Verslag workshop

Aanpak Begeleidingsethiek 27 mei 2025

Waarde(n)gedreven implementatie van de leefcirkels voor Envida

ECP Platform voor de InformatieSamenleving

Envida

WARK HOUSE

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpakbegeleidingsethiek

Initiatiefnemer: Marielle Daniels-Geerlings (teammanager bij De Zeven Bronnen van Envida)
Moderatoren: Ingeborg van der Oord & Nino Struijck (Impact strategen Warkhouse)

Op 27 mei 2025 organiseerde Warkhouse op initiatief van Envida een sessie begeleidingsethiek over de casus leefcirkels. Aan de workshop namen 16 deelnemers deel onder leiding van Ingeborg van der Oord, sociaal psycholoog en Nino Struijck, specialist meervoudige, van Warkhouse.

De doelstelling is tweeledig:

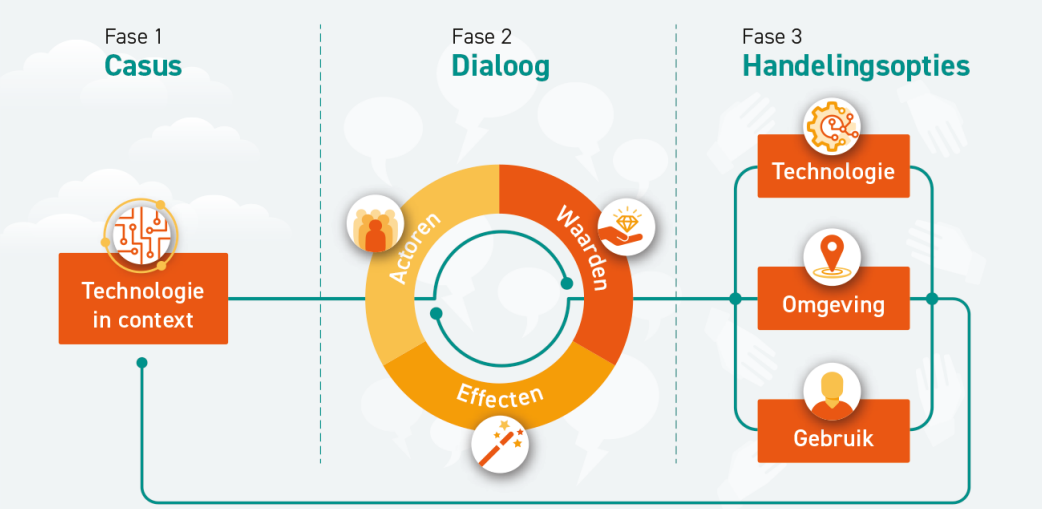
- Leren tijdens de workshop
  - Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
  - Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren

- Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
  - Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties technologie-implementaties

Het verslag bevat de volgende elementen:

- Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Uitleg over de technologie voor leefcirkels van De Heer Medicom

Wat is het doel van de technologie?

Leerfcirkels bevorderen de bewegingsvrijheid en veiligheid van cliënten met dementie in de verpleeghuiszorg of cliënten die met verpleegzorg zelfstandig thuis wonen.
Het biedt overzicht en gemoedsrust aan zorgverleners, verwanten en vaak ook de betrokkene zelf. Met behulp van deze technologie kunnen deze cliënten zich zelfstandig bewegen binnen een vooraf ingestelde zone. Zorgverleners krijgen een seintje als deuren gesloten blijven voor een cliënt óf worden op de hoogte gesteld als ze de veilige zone verlaten.

de heer medicom

Kamer: De woonruimte van de cliënt
Afdeling: De etage of afdeling
Gebouw: De buitenschil
Buiten: Een wijk of afgebakend deel straten*

*Leefcirkels buiten vereisen een andere technologie met GPS!

Wat moeten we weten van de leefcirkel-technologie?

Leerfcirkels worden gemaakt met technologie die je bij je draagt. Dat betekent dat de betrokkene cliënt herkend moet worden door een "systeem" dat weet welke cliënt beweegt door een gebouw én weet welke veilige en onveilige zones er zijn.

Je begint met het definiëren van veilig en onveilig. Valentijn van Ekris heeft hierin een workshop gegeven over het onderzoek naar deze opzet binnen een voorbeeldlocatie.

de heer medicom

Wat moeten we weten van de leefcirkel-technologie?

Als je weet waar je veilige en onveilige zones zijn, wordt op de overgang een baken geplaatst. Zo herkent het centrale systeem waar deze zones zijn.

Vervolgens kan per cliënt worden ingesteld welke zone veilig of onveilig is. Dat doe je voor iedereen afzonderlijk! Met de draadloze zender die de cliënt draagt wordt de link gelegd tussen de cliënt en de locatie (het baken). Dat samen is input voor het systeem dat zorgt voor de leefcirkel opzet.

Draagt de cliënt de zender niet? Dan werkt het ook niet!

de heer medicom

Wat moeten we weten van de leefcirkel-technologie?

De inrichting van het systeem doet Envida zelf! De organisatie bepaalt wie welke rechten krijgt en welke cliënt leefcirkels krijgt toegewezen. De verboden zone is de grens die je geeft aan de individuele cliënt.

de heer medicom

In welke context wordt de technologie ingezet?

Locatiemonitoring zoals het gebruik van leefcirkels, GPS (horloges), polsbanden worden in de optiek van managers vooral ingezet voor veiligheid en om de autonomie van bewoners te bevorderen. Dit soort technologie stelt organisaties in staat om bewoners op een veilige manier meer bewegingsruimte te bieden wanneer zij dit nodig hebben.

Het ontlasten van medewerkers of het meer efficiënt inrichten van werkprocessen werd niet expliciet aangegeven als doelstelling van de aanwezige technologie.

De vrijheid en het nut voor bewoners moet leidend te zijn.

de heer medicom

Fase 2

Dialoog

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van de leefcirkels. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

Programmamanager passende & realistische zorg, Verpleegkundigen, Teamleider PG afdelingen, Linking pin met de buurt, Projectleider Zeven Bronnen, Kwaliteitsverpleegkundigen, Coördinator wonen/welzijn, Medewerker wonen en zorg, Wijkbewoners, Werkgroep Vitaal Amby, Docent/onderzoeker, Beleidsmedewerker ouderenzorg, Medewerker gastenservice, Programmamanager ouderenzorg ZIO, Mantelzorger, ZCT-beheerder, ZCT-projectmedewerker, Verzorgende ig, Projectleider onvrijwillige zorg, Zorgcoördinatoren somatiek/PG-afdelingen, Bewoners, Familie/ vertegenwoordigers, Arts, Fysiotherapeut, Behandelaar, Brandweer, Wijkagent, Communicatie medewerkers, HR, Vrijwilligers, Welzijnswerker, Ondernemers uit de buurt, Architect & Leverancier.

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van de technologie voor leefcirkels via De Heer Medicom hebben.

Positieve effecten

1. Gradaties in vrijheid (maatwerk)
3. Bewoners meer bewegingsvrijheid
5. Vergroot eigen regie van bewoner
7. Gevoel van vrijheid voor bewoner
9. Besparen/ meer ruimte voor personeel om minder toezicht te houden (rust door de informatie)
11. Bewoner leer je nog meer kennen (mogelijkheden en ruimte geven)
13. Bewonersgericht; meer vrijheid
16. Inzetten naasten en vrijwilligers voor informatie
17. Meer bewegingsvrijheid
21. Mantelzorger is meer betrokken bij vaststellen leefcirkel
23. Bewoner kan/ mag meer mens zijn
27. Toepasbaarheid per bewoner
30. Buiten ruimte/ buurt kan gebruikt worden

Negatieve effecten

2. Te snel een stap in ‘sluit die deur maar’
4. Wisseling van tracker binnen & buiten
6. Afhankelijk van internet/ wifi (werkt niet altijd)
8. “Overlast” voor de buurt
10. Stem bewoner/ mantelzorger niet vergeten in beslissingen (Risico gemakzucht)
12. De situatie kan morgen veranderen (onvoorspelbaarheid)
14. Personeel moet vertrouwen krijgen in het system (risico omdraaien. Eerst system inzetten)
15. Illusie van controle
18. Werkt het wel altijd?
19. Stappen voor implementeren
20. High tech toepassen zijn we niet gewend in het werk
22. Wie gaat er mee zoeken als iemand de leefcirkel verlaat?
24. Wisselen tracker kan een discussie uitlokken met een bewoner
25. Mensen lopen weg, buiten het gebouw en hun gebied
26. Wat als er iets gebeurt? Wie is er dan verantwoordelijk?
28. Je moet de technologie kennen om het te gebruiken
29. Wat als de naasten niet op 1 lijn liggen bij vaststellen leefcirkels?
31. Kosten/ baten

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd nadat de deelnemers de effecten hadden benoemd. Achter de effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden	
Vrijheid: 1, 3, 7, 11, 13, 17, 23, 25	**Effectiviteit**: 4, 6, 9, 18, 18, 22
Autonomie: 1, 3, 5, 7, 13, 23, 27	**Veiligheid**: 8
Contact/verbondenheid: 9, 10, 11, 16, 21, 24, 29	**Kostenefficiënt**: 9, 19, 31
Flexibiliteit/maatwerk: 1, 2, 8, 12, 15, 24, 25, 26, 27, 30	**Vertrouwen**: 10, 14, 20
Verantwoordelijkheid: 8, 9, 22, 25, 26	**Deskundigheid**: 28
Zelfregie: 5, 23, 27	

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

Hoe kunnen we de technologie zo aanpassen dat we de waarde behouden en versterken?

Vrijheid/ autonomie

- Deze groep kan vrijheid tot een bepaalde mate ervaren
- Bewoners moeten een keuze kunnen maken of ze een horloge om willen of een andere vorm naar keuze waar de technologie in verwerkt zit.
    - Mannelijk en vrouwelijk device met tracker erin

Contact/ verbondenheid

- Iedereen binnen de organisatie moet een mobiel krijgen om meldingen te ontvangen
- Alleen deze smaken of maatwerk mogelijk?

Flexibiliteit/ maatwerk

- Bepalen welke deuren de barrière vormen
- Melding krijgen als batterij bijna leeg is; beheer inrichten
- Hoe richten we de werkwijze van meldingen in?
    - Teamafspraken maken over gebruik technologie
- Meldingen ook koppelen aan de agenda; bijvoorbeeld etenstijd
- Meldingen overdag naar professional en ’s avonds naar mantelzorgers
- 3 trap in meldingen; van zorg naar naasten e.a.

Omgeving:

Hoe kunnen we de omgeving zo (her)inrichten dat we de waarde behouden/ versterken?

Vrijheid/ autonomie

- Natuur, bijvoorbeeld struiken, gebruiken bij de buiteninrichting
- Voor de binneninrichting kleuren gebruiken
- Natuurlijke looproutes creëren
- Herkenningspunten in de wijk en in het gebouw zodat mensen zelfstandig de weg kunnen terugvinden
- Leefcirkels indien nodig opbouwen vanuit een kleine naar een grotere cirkel
- Beleving creëren in de ruimten zodat mensen geprikkeld worden om de ruimten niet te verlaten
- De onveilige ruimten afsluiten voor het vergroten van de veiligheid
- Missie en visie met betrekking tot vrijheid uitdragen in de omgeving en alle betrokkenen

Contact/ verbondenheid

- (potentiële) Nieuwe bewoners vooraf al op de hoogte brengen over de leefcirkels
- Het vooraf gesprek aangaan met nieuwe bewoners en hun naasten
- Communicatie naar de omgeving over dat de organisatie leefcirkels toepast
- Evalueren van de inzet van leefcirkels met betrokkenen zoals de buurt en familie/ naasten
- Het terras ook openen voor mensen uit de buurt
- Met familie/ naasten afspraken maken wie de contactpersoon is tussen de familie en de zorgmedewerkers
- Medewerkers constant meenemen in de vernieuwingen omtrent leefcirkels

Flexibiliteit/ maatwerk

- Bewoners en naasten nauw en vooraf betrekken bij de gesprekken voor het vaststellen van de leefcirkels
- Omgeving per persoon inrichten (maatwerk)
    - De technologie kan dit ook mogelijk maken

Mens:

Hoe kunnen we de waarde voor de mens borgen en versterken?

Vrijheid/ autonomie

- Uitleg over hoe het werkproces verandert
- Zorgplannen bijhouden en rapportage bespreken
- Huisregels aanvullen
    - Wat als er iets fout gaat? Wie is dan de contactpersoon en wat moet er gedocumenteerd worden?
    - Risicoanalyse
- Gevoel van vrijheid voorspellen in de vorm van verhalen delen aan anderen (op maat voorbeelden kunnen delen)
- Vanuit wat wel kan, redeneren
- Communicatie over processen en behoeften
- Training Beren op de weg volgen
- Familie en naasten meenemen in de veranderingen (technologie, omgeving en voor mens)

Contact/ verbondenheid

- Communicatie over processen én behoeften organiseren
- Superusers aanstellen voor de leefcirkels. Zij kunnen andere gebruikers coachen
- Deskundigheid vergroten van alle medewerkers.
    - Gebruiksaanwijzing delen vanuit zorgplannen
- Steun bij het maken van afspraken door leidinggevende en management
- Bepalen en inrichten wie waar over gaat met betrekking tot de leefcirkels (checken per locatie, in huisregels)
- Leefcirkels gefaseerd invoeren vanuit commitment
- Cultuurverandering van zorgen dat, naar zorgen voor (samen doen)

Flexibiliteit/ maatwerk

- Cyclus van evaluaties van zorgplannen/ zorgprocessen in samenwerking met o.a. arts, families en verzorgenden
- Vatsstellen: Wat is het kader voor evaluaties/ wat is acceptabel en werkzaam?
- Voor- en nazorg bij inzetten leefcirkels
- ZCT betrekken bij implementatie
- Leercyclus → periodiek casuïstiek overleggen plannen

Terugblik

en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers geven aan dat het een waardevolle manier van samenwerken is. Er ontstaat vanuit de actieve houding en het enthousiasme van de diverse deelnemers een bepaalde chemie. Het is erg mooi om te zien dat iedereen zijn of haar input heeft kunnen leveren en iedereen ook met elkaar dezelfde kant op wil gaan. De combinatie van de door De Heer Medicom gegeven uitleg over leefcirkels, enthousiaste deelnemers, en de aanpak die zorgt voor waardegedreven uitkomsten in handelingsopties, was een succes.

Op basis van de uitkomsten uit deze sessie, de extra interviews met bewoners uit de wijk en de uitkomsten uit de sessie over de leefcirkels die een dag later op 28 mei is uitgevoerd met andere betrokkenen kunnen we gezamenlijk komen tot een waardegedreven implementatieplan van de leefcirkels binnen Envida.

De deelnemers

Hartelijk dank aan allen:

Zorgprofessionals
Inwoners uit de wijk
Teamleiders
ZCT-medewerkers
Facilitaire medewerkers
Programmamanager
Locatiemanager
De Heer Medicom
Warkhouse

Moderatoren:
Ingeborg van der Oord en Nino Struijck van Warkhouse

aanpak begeleidings ethiek

ECP Platform voor de InformatieSamenleving

Verslag workshop

Aanpak Begeleidingsethiek

Waarde(n)gedreven implementatie van de leefcirkels voor Envida

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek waaronder dit verslag, vindt u op **www.begeleidingsethiek.nl**

Foto omslag: Shutterstock.com